

2023

BAHÇESARAY İLÇE RAPORU

Bahçesaray Tarihçesi:

Bahçesaray'ın eski ismi ve halen halk arasında kullanılan ismi Müküs'tür. Müküs Arapça bir kelime olup, meks kelimesinin ouludur. Lgat anlamı; rler, borçlar, vergiler ve bunların toplamıdır. Ayrıca toplanma yeri ve s anlamında kullanılır.

Bahçesaray Corafiyası:

Bahçesaray ilçesi 576 km² yüz ölçümüne sahip deniz seviyesinden 1670 metre yüksekliktedir. Van il merkezine 110 km uzaklıktadır. Ayrıca ilçeye Hizan üzerinden gitmekte mümkündür.

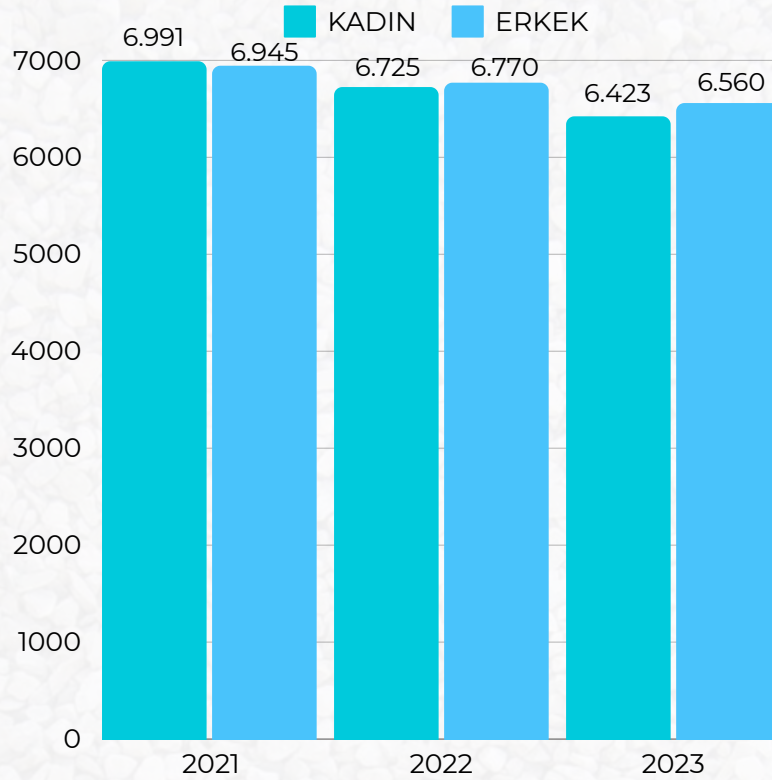
etin arazi ve tabiat şartlarına sahip, etrafı sarp yüksek dağ ve tepelerle çevrilidir. Dar bir yerleşime sahiptir. İlçe doğuda atak, batıda Bitlis iline bağlı Hizan, kuzeyde Geva, güneyde ise Siirt iline bağlı Pervari ilçesi ile sınırdır.

İlçenin kuzeyinde bulunan Aėirov dağı eteğinde Serkahni (eme Başı) dedikleri membadan çıkan, Müküs (Bahçesaray) olarak adlandırılan akarsu ilçeyi ikiye bölerek uzun ve dar vadiden geçtikten sonra Pervari ilçesi sınırına ulaşıır.

İlçenin iklimi sert karasal iklimdir. Kışları soğuk ve kar yağışlı geçer. Karın yerde kalma süresi çok uzundur. Yazları bölge iklime gibi sıcak ve kurak geçer. Kar yağışının olduğu dönemler ilçeye ulaşıım zorlaşımaktadır.

Bahçesaray Nüfusu

Bahçesaray Nüfus Yapısı:

2023 yılı sonunda adrese dayalı nüfus sistemi verilerine göre Bahçesaray'ın toplam nüfusu **12 bin 983** kişi olarak hesaplanmıştır. Bahçesaray ilçesi Van İlinin diğer ilçelerine oranla nüfus yoğunluğu azdır. Nüfusun **6 bin 423**'ünü kadın **6 bin 560**'ını erkek nüfusu oluşturmaktadır.

Bahçesaray ilçe Ekonomisi:

En önemli geçim kaynakları ceviz ve bal üretimidir. Bölgede tarım ve hayvancılık da yapılmaktadır. Bahçesaray Deresi Vadisinde tarım yapılır. Başlıca tarım ürünleri, buğday, arpa ve cevizdir. Müküs balı meşhurdur. Ceviz ağaçlarının kütüğünü satarak önemli miktarda gelir elde ederler. Ceviz kerestesinden yapıma mobilya ve aa oymacılık ilçede geçişme yolundadır. 2012 yılında Müküs Irmağı üzerinde kurulan su fabrikası ile tüm il genelinde hazır su satışı başlanmıştır.

Tarım:

İlçe tarım alanı bakımından diğer ilçelere oranla daha düşüktür. Bunda yerleşim alanın dağlık ve engebeli olmasının payı yüksektir. Tarım genellikle Müküs çayı etrafında yapılmaktadır. En önemli tarım ürünü buğdaydır. Üretilen ürünler genellikle aile geçimini sağlamak içindir. Bunun yanında ilçede sebze meyve bahçeleri de bulunmaktadır. Bu ürünlerde yine aile geçimi içindir. İlçenin en önemli ürünü ise cevizdir.

Bahçesaray ilçesinde 2023 yılında kullanılan tarımsal aletlerin dağılımı şu şekildedir:

Traktör: 13

Diğer Aletler: 214

Toplam Alan	Nadas Alanı (Dekar)	Sebze Alanı (Dekar)	Meyveler, içecek Ve Baharat Bitkilerin Alanı (Dekar)	Süs Bitkileri Alanı (Dekar)	Tahıllar Ve Diğer Bitkisel Ürünlerin Alanı (Dekar)
40.778	355	167	7.020	0	33.236

Tahıllar ve Diğer Bitkisel Ürünler Üretimi:

Ürün Adı	Ekilen Alan (Dekar)	Hasat Edilen Alan (Dekar)	Verim (Dekar)	Üretim Miktarı (Ton)
Buğday	612	590	129	76
Arpa	65	65	123	8
Fasulye Kuru	100	100	260	26
Patates	17	17	1.118	19
Yonca	12.500	12.000	1.300	15.600
Korunga (Yeşil ot)	6.320	6.000	1.100	6.600
Mısır (Slaj)	72	72	3.000	216
Çayır Otu	13.550	13.000	610	7.930
Toplam	33.236	31.844	7.640	30.475

Sebze Üretimi:

Ürün Adı	Ekilen Alan (Dekar)	Üretim (Ton)
Biber (Dolmalık)	1	1
Biber (Sivri)	2	2
Salatalık	86	158
Domates	65	177
Soğan (Taze)	12	9
Turp (Kırmızı)	1	1
Toplam	167	348

Meyve Üretimi:

Ürün Adı	Toplu Meyve Alanı (Dekar)	Meyve Veren Ağaç Sayısı	Meyve Vermeye n Ağaç Sayısı	Verim (Kg/Meyve Veren A.S)	Üretim (Ton)
Elma Golden	253	3.400	2.185	25	85
Elma Starking	6	51	107	20	1
Diğer Elmalar	84	302	2.950	20	0
Armut	121	2.925	1.375	20	59
Ayva	20	0	1.377	0	0
Kayısı	17	370	640	11	4
Kiraz	53	3.200	675	30	96
Şeftali	3	55	90	18	1
Erik	4	155	25	17	2
Çilek	2	0	0	500	1
Badem	11	105	1.032	19	2
Ceviz	6.442	55.300	64.260	28	1.534

Hayvancılık:

Hayvancılık diğer ilçelerde olduğu gibi Bahçesaray ilçesinin de en önemli geçim kaynağıdır. Ancak hayvan sayısı bakımından diğer ilçelere oranla daha geridedir. Hayvancılıkta arıcılık önemli bir yer tutmaktadır. Bal üretimi cevizden sonra en önemli geçim kaynaklarındandır.

Hayvan Adı	Canlı Hayvan Sayısı (Baş)
Sığır (Saf kültür, Kültür Melezi, Yerli, Manda, Manda yavrusu, Buzağı, İnek, Öküz, Tosun, Boğa)	3.809
At, Katır, Eşek	346
Koyun (Yerli, Merinos) Keçi (Tiftik, Kıl)	76.124
Hindi, Kaz, Ördek, Beç Tavuğu	0
Toplam	80.279

İlçe Bal Üretimi:

Bahçesaray ceviz üretiminden sonra bal üretimi ile öne çıkmaktadır. Kaliteli ve organik balın üretildiği ilçede balcılık halkın temel geçim kaynaklarındandır. Bahçesaray ilçesinin kapalı bir alan olması, mevcut coğrafi yapısı arıcılık yapmaya çok müsaittir. Yörenin bitki çeşitliliği bakımından zengin olması Bahçesaray balının kaliteli ve organik olmasında önemlidir. İlçede arıcılık geleneksel yöntemlerle yapılmaktadır. İlkbaharda başlayan bal hasadı sonbahara kadar devam etmektedir. 2023 TÜİK verilerine göre Bahçesaray'da 212 işletmede arıcılık faaliyeti yürütülmektedir. Toplamda 31.683 kovandan elde edilen bal miktarı ise 412 tondur.

Hayvan Adı	İşletme Sayısı	Yeni Kovan	Eski Kovan	Toplam Kovan	Bal Üretimi (Ton)	Bal Mumu Üretimi (Ton)
Arıcılık	284	36.198	5.828	37.598	401.783	35.721

Bahçesaray Ceviz Üretimi:

Bahçesaray'ın isminin duyulmasında belki de en önemli pay ilçede yer alan ceviz ağaçları ve bundan elde edilen ceviz meyvesidir. Ceviz, Bahçesaray'ın en meşhur ürünüdür. Ceviz sert kabuklu meyveler gurubuna girmektedir. Türkiye'de fındıktan sonra en çok yetiştirilen sert kabuklu meyvedir. Son yıllarda tüketimi artan meyvenin gerek içinden gerek kabuğundan ve gerekse ağacından faydalanılmaktadır.

Ceviz İçi Kullanımı:

Ceviz içinin sağlığa katkısı çok fazladır. İçerdiği proteinler ve vitaminlerin insan sağlığına katkısı anlaşılmıştır. Bunun için günlük olarak tüketilmesi önerilir. Bunun yanında ceviz içi özellikle unlu mamullerde kullanımı çok fazladır.

Ceviz Odununun Kullanımı:

Ceviz odunun değeri, düzensiz, çok şekilli ve çok karışık renkli olmasından kaynaklanmaktadır. Ceviz anatomik, fiziksel, mekanik ve işlenme özellikleri iyi olan, cilalanma kabiliyeti yüksek dekoratif bir oduna sahiptir. Bu nedenle başta masif mobilya ve kaplama üretimi olmak üzere, silah endüstrisinde tüfek kundağı ve tabanca kabzası olarak değerlendirilmekte, parke üretiminde, spor aletleri, müzik aletleri yapımında, oymacılıkta ve daha birçok yerde kullanılmaktadır.

Yeşil Kabuğunun Kullanımı:

Yeşil kabuk; yün, pamuk ve ipek ipliklerinin boyanmasında doğal boyar olarak kullanılmaktadır. Bununda yanında yeşil kabuk, kurutulup öğütülerek bağırsak kurtlarının temizliğinde kullanılır.

Gerek ceviz ağacı sayısında ve gerek ceviz üretiminde önlerde bulunan Bahçesaray ilçesinin bu potansiyeli ilçe ekonomisine önemli bir katkı sağlayacaktır. Yeni ceviz ağaçlarının ekimi ve mevcut ağaçların iyileştirilmesi sonucunda artan ceviz talebinin bu ilçeden karşılanabileceği açıktır.

Bahçesaray ilçesi Turizm Potansiyeli:

Bahçesaray ilçesi turizm potansiyeli yüksek bir ilçedir. Ancak bu potansiyelin kullanılması aşamasında sıkıntılar vardır. Bu potansiyelin ortaya çıkarılması ve kullanılması sonucu ilçe ekonomik anlamda büyük kazanç sağlayacaktır. İlçenin tanıtılması içinde bu turizm potansiyelinin kullanılması önemlidir. Bahçesaray ilçesinde önemli tarihi yapılar bulunmaktadır. Sadece kültür turizmi değil, kış turizmi açısından da önemli bir potansiyeli vardır. Bölgede kar yılın 7 ayı yerde kalmaktadır ve kayak yapmaya müsait alanlar vardır. Bunun yanında ilçeden geçen Müküs Çayı üzerinde rafting sporu yapılabilir.

İlçede yer alan tarihi yapılar;

Saintes Femmes (Azize Kadınlar Manastırı):

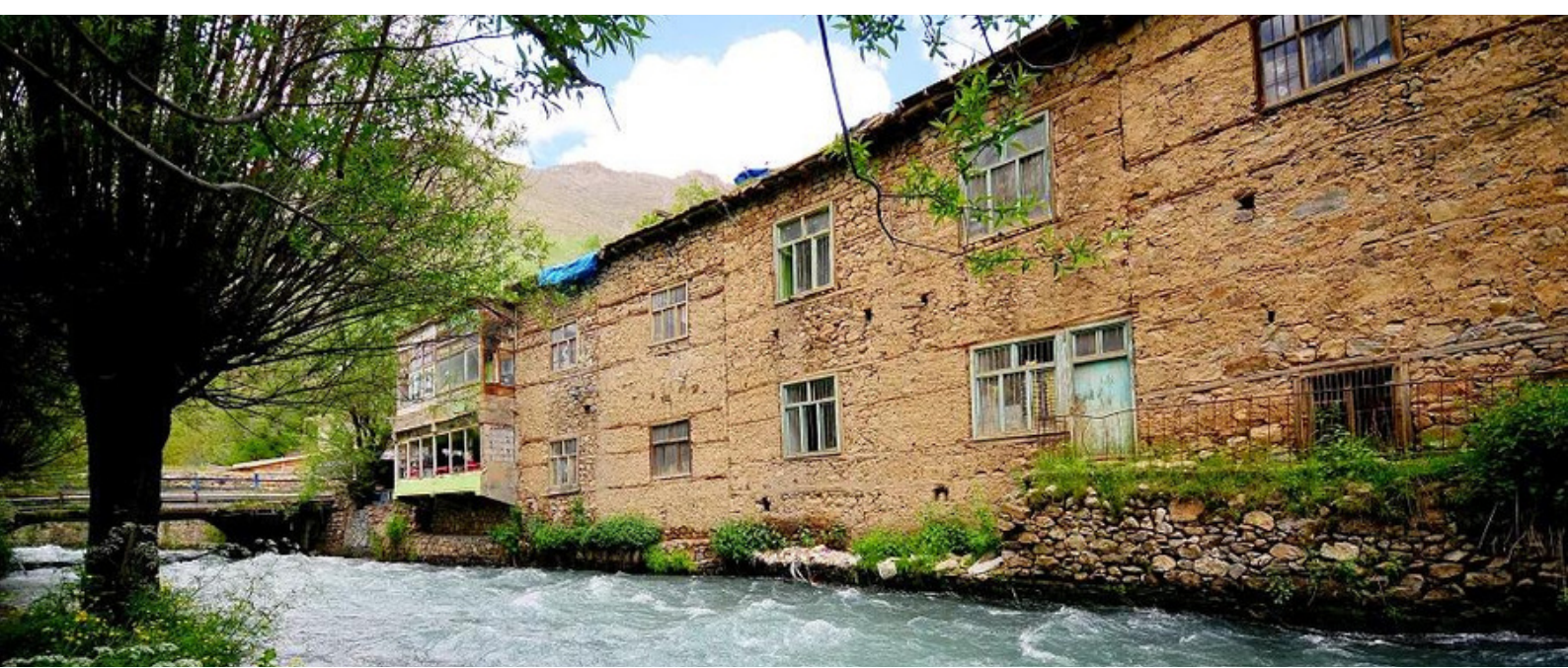
“Tzayativank” ve “Saint Dean Babtiste adlarıyla anılan manastır, Delan Deresinin Müküs Çayı ile birleştiği alana yaklaşık 1 km mesafede küçük bir vadi üzerinde bulunmaktadır. Yöre halkı manastıra “Dıra Meleşehi” adını vermişlerdir. Hrispin ve Kutsal Haç Kültürüne dayalı Ermeni kaynaklarına göre rölik parçasını saklama amacıyla kilisenin X. Yüzyılda yapıldığı söylenir.

Saint Sauver Manastırı:

Bu manastır arınç deresi vadisinin ucunda Atitzans Köyü yakınlarında Müküs çayı ile Arınç Deresi kavşağına 2 km. uzaklıkta kurulmuştur. “Beyaz Kilise veya Diraspi” adlarıyla anılmaktadır. Manastır, Hz. Meryem’e atfedilen bir kilise, jamatun ve Vaftizci Yahya için yapılan bir şapel ve keşiş hücrelerinden oluşmaktadır.

Sanit Georges (Pouthkouvank) Manastır Kilisesi:

Bu manastır Ağırof Dağı'nın güney yamacında, ağzı gedik geçidi ucunda bulunmaktadır. Manastır, “Saint Georges” ve Horoz Manastırı” olarak bilinir. Yapı British Museum'da bulunan 1317 tarihli bir el yazmasına göre XIV yüzyılda Vastpurakan Krallığı'nın önemli bir kültür merkezidir. Burada oluşan ekol XIV yüzyılın sonuna kadar etkinliğin sürdürmüştür. XV yüzyılda okul kapanmış, fakat manastır faaliyetine devam etmiştir. Bu kiliselerle birlikte ilçede Andzghonts Manastır Kilisesi, Saint Jaques Kilisesi de bulunmaktadır.

Kırmızı Cami:

Bahçesaray'ın Kale Mahallesinde bulunan ve ne zaman yapıldığı bilinmeyen cami, değişik dönemlerde genişletilmiş üç aşamalı bir yapı evresine sahiptir. Kitabesi ve vakfiyesi olmadığından tarihi süreç göz önünde tutularak XVI yüzyıldan kaldığı ve Müküs beylerinden biri tarafından yaptırıldığı sanılmaktadır.

Şeyh Şemsettin Cami:

Bahçesaray'ın Güneyyama köyünde bulunan camii, kitabesine göre 1709 tarihinde yapılmıştır. Meyilli bir arazi üzerinde, iki katlı olarak planlanan yapı 1915'te isyan ve işgal sırasında yanmış, daha sonra birinci kat yenilenmiştir. Camide birisi avlunun giriş kapısı üzerinde, diğeri caminin güney cephesinde olan üzere iki kitabe bulunmaktadır.

Kırmızı Köprü:

Müküs ayı üzerinde kurulan köprü, Bahçesaray'dan Hizan'a giden yol güzergâhında, ilçe merkezinin 4 km. güneyinde bulunmaktadır. Adını kemerindeki kırmızı tuğlalardan alan köprünün yapım tarihi kesin olarak bilinmemektedir. Yöredeki diğer köprüler gibi XIV ile XVII yüzyıllar arasında sanılmaktadır. yapıldığı Bahçesaray ilçesinin en dikkat çeken mimari eseridir.

Mir Hasan-ı Veli Zaviyesi:

Bahçesaray'ın Kale mahallesinde bulunan ve aslında bir külliye olarak düzenlenen Mir Hasan-ı Veli Zaviyesinin yapım tarihi bilinmemektedir. Halk arasında "Mir Hasan Veli Zaviyesi" olarak anılan ve manevi bir saygınlıkla ziyaret edilen külliye, Bahçesaray da Osmanlı İslam Mimarisinin tek gösterişli örneğidir.

Bahçesaray İlçesi Eğitim:

Bahçesaray ilçe milli eğitim müdürlüğünün verilerine göre ilçede 55 okul bulunmaktadır. Derslik sayısı 210, öğrenci sayısı, 4.479 öğretmen sayısı, 282 derslik başına düşen öğrenci sayısı: İlköğretim ve ortaöğretim 22 lisede 20, Mesleki ve teknik eğitim 20 'dir.

Bahçesaray'da Öne Çıkanlar:

- Ceviz ağaçları ve ceviz meyvesi potansiyeli
- Arıcılık faaliyetleri için uygun coğrafi ortam
- Organik bal üretimi için zengin bitki çeşitliliği
- Tarihi turistik mekânların varlığı İlçeden geçen Müküs Çayı üzerinde su sporlarının yapılabilmesi
- Doğal su kaynaklarının varlığı
- Kış turizmi için uygun coğrafya ve iklim
- Hayvancılık için zengin mera varlığı

İlçeye Yatırım Alanları:

- Ceviz meyvesi odaklı yatırım alanları
- Zengin ceviz ağacı varlığının mobilya sektöründe kullanılması
- Kaliteli ve organik bal üreticiliği ile ilgili yatırımlar
- Kış turizmi için uygun iklimi ve coğrafyası, tarihi mekânlara ev sahipliği yapması ve su sporları için ilçeden geçen çayın turizm yatırımlarında kullanılması
- Su kaynaklarının kaliteli ve zengin olması ve bu alana yatırım yapılması
- Hayvansal ürünlere yönelik yatırımlar

İlçede Yapılması Gerekenler:

- Mevcut ulaşımın yollarının iyileştirilmesi
- Bal üreticilerine gerekli desteğin verilmesi
- İlçe balının ve cevizinin tanıtımının iyi yapılması
- Mevcut arı popülasyonunun korunması ve zenginleştirilmesi
- Ceviz ağacı alanlarının korunması ve ceviz ağaçlarının ekiminin arttırılması
- Verimli çalışmaların yapılması
- Tarım üreticilerine gerekli desteğin sağlanması
- Tarihi turistik mekanların restorasyon çalışmalarının yapılması ve bunun turizme kazandırılması,
- Kış turizmi için kayak merkezlerinin açılması
- İlçeden göçü engellemek için gerekli çalışmaların yapılması
- Sivil toplum kuruluşlarına destek verilmesi